

En västsvensk nykterhetsapostel

Ur boken Kvinnor Präster Torpare Bönder

Utgiven 1962 av Sven Rydstrand

När den svenska nykterhetsrörelsen i början av förra seklet blomstrade upp under ledning av smålänningen Peter Wieselgren m.fl. entusiaster, fick den på många håll den största hjälpen av prästerskapet. Så blev dock tyvärr ingalunda fallet i Bohuslän, där de schartauanskt inriktade prästerna i allmänhet inte tycktes ha så värst stort intresse för nykterhetsaken. Schartau själv hade ju inte direkt varit någon nykterhetsivrare.

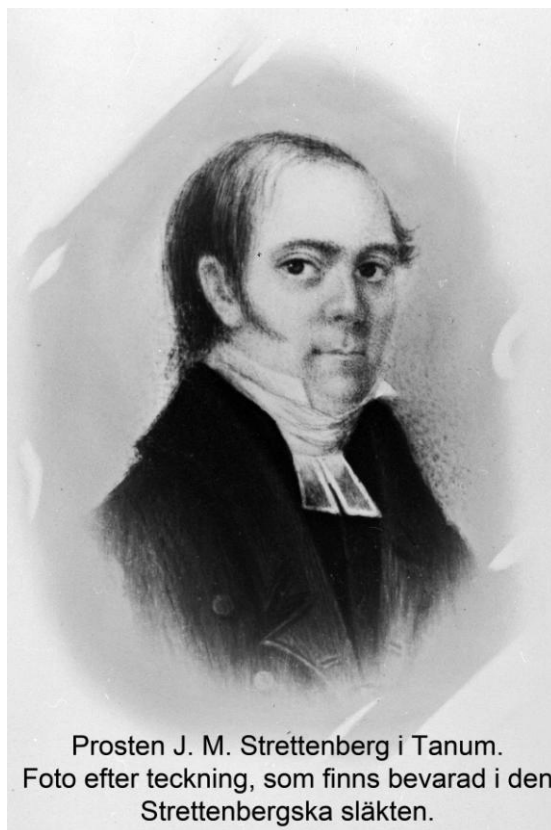
Men det fanns dock även här nyktra präster, som med stor iver predikade nykterhetslärans sanningar. Och åtminstone en av dem kommer att för eftervärlden framstå som en verklig nykterhetsapostel i det dåtida mörka Bohuslän. Det är prosten och kyrkoherden Johan Michael Strettenberg, som år 1842 tillträdde kyrkoherdetjänsten i Tanums pastorat, där han sedan verkade till sin död år 1850.

Strettenberg var född i Göteborg år 1783 och var son till en smed. Han studerade först i Uppsala och sedan i Lund, där han blev magister år 1808. Efter flera olika befattningar, bl.a. såsom biträdande skolrektor i Göteborg, kom han år 1820 som komminister till Tölö invid Kungsbacka, där han stannade till år 1832, då han erhöll kyrkoherdebefattningen i Årstad i Halland. Tio år senare flyttade han till Tanum.

Redan under sin tid i Tölö hade Strettenberg gjort sig känd såsom en mer än vanligt eldig nykterhetspredikant. Han påminde inte så litet om den i samma pastorat tidigare verksamme väckelsepredikanten Lars Linderöth. Den nykterhetspredikan Strettenberg höll på 2:a söndagen i advent år 1825 i Lindome och Älvsåkers kyrkor, väckte också sådan entusiasm, att den måste utges i tryck. Den spreds sedan i en ganska stor upplaga över hela västra Sverige, där den flitigt lästes under flera årtionden. Det lilla häftet på trettio tättryckta sidor med titeln "*Ett trefaldigt ve över dem, som fylleri och dryckenskap öva*", tycks dock numera vara totalt försvunnet.

Även i Tanum predikade Strettenberg nykterhet, och han har säkerligen mer än en gång där använt sig av sin tryckta predikan. Hävdatecknaren Skarstedt upplyser nämligen om, att Strettenberg huvudsakligen predikade "*nykterhetslärans sanningar*". De övriga av hans predikningar har endast i ringa omfattning blivit bevarade.

Visserligen var onykterheten och det därav följande sedliga förfallet vid denna tid inte så påtagligt i norra Bohuslän som i Göteborgstrakten. Men det var dock ingalunda så väl beställt ens här, därom finns otaliga bevis. Över allt skötte man ju brännvinspannorna med den allra största omsorg, och brännvinet var en daglig dryck hos såväl rik som fattig. Prosten Strettenberg skildrar förhållandena på följande sätt:

Prosten J. M. Strettenberg i Tanum.
Foto efter teckning, som finns bevarad i den
Strettenbergska släkten.

"O, huru rysligt stort är ej deras antal, som drinkare äro! Ibland laster, som i våra dagar gripit, och med varje dag synes alltmer gripa omkring sig, var måste man med djup bedrövelse sätta dryckenskapslasten, om ej i främsta rummet? Överallt, så i städer som på landet, finns en sådan mängd av denna lustas trålar, att Gud sig nådeligen förbarme. Och hurudant är i detta avseende tillståndet även på denna vår ort? Äro här inga supare? Är fylleri och dryckenskap här en okänd sak? Lever folket den ene såväl som ilen andre, ett nyktert, måttligt, återhållsamt och anständigt liv? Ack, sådant är, Gudi klagat, icke erfarenhetens vittnesbörd. Detta säger tvärtom, att det i detta avseende står gruvligen illa till så när som fjärran. Att satan tid efter annan värvar allt fler hjältar till att supa, allt flera kämpar till att dricka. Att man snart ej kan vända sig om utan att hemma och borta, på gator och vägar, på krogen och i väggroparna, om sön- och söckendag, finna överlastade uslingar bland unga och gamla, fattiga och rika. Ja, att mången jämväl så djupt i liderlighetens dy nedsjunkit, att fylleriets rus är en vardagsgäst i hans förvridna hjärna. Vilket tillstånd, kristne, vilket leverne ibland oss! Ett tillstånd, som vad utsvävningar vidkommer, oss påminner om Noacks fördärvade tid, då syndafloden översköljde jorden. Ett leverne, som förer vår tanke till Lots olycksdagar, då Herren förgjorde med eld och svavel."

I detta sammanhang tecknar predikanten också en tidsbild vilken han fått av en bondkvinna, som för prästen klagade över sin man:

"Han kan ej vara borta en timma utan att komma drucken tillbaka. Han kan ej avyttra en vara utan att supa upp förtjänsten under vägen, om ock behovet hemma vore aldrig så trytande. Ofta måste jag med barnen inpå natten avbida hans återkomst, och då han omsider överlastad återkommer, bliva bannor, hugg och slag, i stället för bröd, vår traktering. Jag gör väl mitt bästa att sammanhålla det lilla, som ännu är kvar i vårt förstörda bo, men vad hjälper det att den svagare vill fram, då den starkare vill tillbaka? Vårt hus lutar till

undergång, sedan dryckenskapsgästen, som allt förtär, där inträtt och råder. Det störtar in — och dess fall jagar oss såsom usle tiggare ut omkring i bygden."

Strettenberg kommer också in på frågan om vad orsakerna är till det allt mer tilltagande superiet, och han svarar:

"Orsakerna äro flera. Att framställa dem hörer ej egentligen till mitt ämne, en må dock nämnas. Man brukar säga med hänsikt till tjuvnadsbrott: vore här färre halare (d.ä. gömmare), så vore ock färre stjälare. Men tillägga må man: vore här ej så många krogar, lönnliga och uppenbara, så vore ock ej så många drinkare. Visserligen missbrukas på många ställen brännvin och andra starka drycker hemma i husen rysligt till människors lekamliga, andliga och eviga fördärv. Men vad vill dock detta säga mot det missbruk därav, som tillåtes i dessa ohyggliga nästen, där en djävulsk vinningslystnad gläder sig åt fylleriet och dryckenskapen? Jag talar alltså icke om anständiga förfriskningsställen, där endast till nödtorft iskänkes och samvetsömheten vakar över lastandet. Utan jag menar dessa fördömliga närings- och krogställen, där hopar av människor, unga och gamla, användas till fylleriets tjänst och inövas i dess bragder, där folket fritt får förslösa sina penningar och förspilla sin tid, där satan gästar i högsätet med så mycket större fröjd och gamman, ju mer man super, ju värre man svär, ju häftigare man träter, ju argare man slåss. Ja, där på själva sabbaten, och då mest, både före, under och efter mässan, drinkarehopan har sitt stamhåll och långt inpå natten ett liderligt leverne förer. O, I gudlösa kroghållare och kroghållerskor, jag stämmer eder inför Guds ansikte att svara för edert grova försyndande. Och jag ropar ock över envar ibland eder ett ve utur Guds ord: Ve dig, som skänker uti för din nästa och blandar din galla däruti och gör en drucken, på det du skall se hans blygd. Man skall ock måtta dig med skam för ära, ty kalken i Herrens högra hand skall omfatta dig. — I liderlighetens befordrare med det lockande, strömmande brännvinet på krogen, I ären en orsak till den ogudaktighet, som förspörjes i bygden, I ären en orsak till satans rikes förökelse och Jesu rikes förminskning på jorden, faren en orsak till föräldrarnas hjärtesorg över en förvillad son, till kvinnans och barnens vemodiga suckar och strida tårar över en av dryckenskap fördärvad make och far.-----"

Slutet av denna märkliga predikan är av särskilt intresse. Här talar nämligen predikanten inte längre till de fallna suparna utan till deras nyktra bröder, som han uppmanar till att hjälpa de fallna. Här visar sig Strettenberg vara en god bit före sin tid, ty ännu hade sådana åsikter icke vunnit anklang, som innebar att drinkarna skulle hjälpas och visas förbarmande. Först vår moderna tids nykterhetsrörelse har på allvar gått in för att förverkliga dessa idéer. Men så här formade prosten Strettenberg sin vädjan:

"Tiden bjuder mig säga amen, men jag gör det ej förrän jag ock något talat till dem av mina åhörare, vilka hava nykterheten kär och Gud fått bevara för fylleriets fördömliga last. Till eder vänder jag mig alltså nu till slut med trenne förmaningar. Den första: Käre kristne, söken så mycket till eder står att sätta väldiga dammar för den vilda dryckenskapsström, som hotar att översvämma orten och i lekamligt, andligt och evigt fördärv bortförer och nedsänker än den ene, än den andre. Skåden detta ogudaktiga leverne här och där i byarna, på krogar och vägar, i bröllop och gillen, på möten och lekställen — vållat, ensamt vållat av det omåttliga brännvinsupandet. Betänken dessa gudlöshetens utbrott i eder och svordomar, i ohöviskt tal och Guds heliga namns missbruk, i sabbatsbrott, i horeri och lösaktighet, i missämja mellan makar, i trätor, slagsmål och förtal, ja, ock i grova nidingsverk — foster, idel avgrundsfoster av fylleriets och dryckenskapens rysliga last. O, vad skall här och annorstädes omsider bliva av? Jo, ett annat Sodom och Gomorra — om ej dessa styggelser

motarbetas och deras orsak kväves.. — Nå, arbeten då häruppå, I nyktre, måttlige och ordentlige, med största allvar och kraft! Våren ej overksamme åskådare av hembygdens sedefördärv. Kommen ihåg, att den som tiger, då han borde tala, han samtycker, att den som står med fallna händer, då han kunde motarbete och minska det onda, han gör sig delaktig i synden och med detsamma i straffet."-----

Kapten Herman Strettenberg
Vese

Stångenäs hembygdsförening
Fotoarkiv Sven Rydstrand

Prosten Strettenberg, som så energiskt förde nykterhetsideernas talan, var gift med en bohuslänska, Brita Elisabeth Tören. Med henne hade han en son, Herman Daniel, som var född år 1825. Herman Strettenberg ingick vid 17 års ålder som volontär vid Bohusläns regemente, och där avancerade han så småningom till kapten. År 1865 inköpte han Vese säteri i Bro socken och bosatte sig där. Han dog emellertid redan år 1870, då gården gick ur släkten.